

Szent Szaniszló oratórium

2011. június 26., 20.00

Villányi úti Szent Imre-templom

Fidelio, 2011. július

Liszt Ferenc

St. Stanislaus

Requiem

MEGJELENT!

Liszt: Szt. Szaniszló - oratórium

„Érthetetlen, hogy a Szt. Szaniszló hogyan kerülhette el eddig az előadók figyelmét. A idős Liszt utolsó zenei megnyilatkozásáról, egyben egy izig-vérig romantikus, megkapóan személyes hangú műről van szó, amely töredékességében is lenyűgözően grandiuózus - ami Mozartnál a Requiem, azt Lisztnél a Szt. Szaniszló.”

Lemezbemutató koncert: 2011. június 26. 20 óra
Szent Imre-templom (Villányi út)

Közreműködik: *Wiedemann Bernadett, Haja Zsolt, Kovács István - ének,*
Budapesti Stúdió Kórus, Honvéd Férfikar, Óbudai Danubia Zenekar

Vezényel: *Strausz Kálmán*

További információ: www.fidelio.hu

fidelio   Balassi Intézet **nka** Nemzeti Kulturális Alap HONVÉD EGYESÜLT BUDAPEST Pécsi Egyházmegye

CSENGERY KRISTÓF:

Zene

Szent Szaniszló feltámad

A Szaniszló mifelénk ritka név, Lengyelországban azonban se szeri, se száma a sok Stanisławnak. Nem csoda: a történelmi személy, aki a nevet híressé tette, a lengyel katolikus múlt kultikus alakja. Szczepanóvi Szaniszló (1030/35–1079), a krakkói püspök sorsát némi egyszerűsítéssel a nála kilencven évvel később született canterburyi érsek, Thomas Becket jóval ismertebb (Jean Anouilh által drámában feldolgozott, Richard Burton és Peter O'Toole főszereplésével megfilmesített) történetéhez hasonlíthatjuk. Itt is, ott is olyan egyházi főméltóságról van szó, aki előbb a király bizalmát élvezi, majd szembe fordul vele, fejére olvasva bűneit. A világi és egyházi hatalom középkori viszállya tehát a téma, amelyben nem marad el a világi hatalom bosszúja. II. (Merész) Boleszláv megöletti Szaniszló püspököt, s hasonlóképpen tesz II. Henrik angol király, aki négy lovagját küldi Canterburybe Tamás érsek meggyilkolására. A következmények is hasonlóak. Utóbb mind Szaniszlót, mind Tamást szentté avatják, s a gyilkosok megbűnhődnek: Tamás kivégzőit III. Sándor pápa kiközösíti, Merész Boleszláv pedig futni kényszerül a püspökhöz hű, feldühödött nép haragja elől – és Magyarországon talál menedéket.

A lengyel nemzet védőszenntjének története a buzgó katolikus – s a szentek élete iránt amúgy is érdeklődő – Liszt Ferencet is foglalkoztatta az 1860-as évektől, amikor a korábbi időszak nagy zenekari tervei (a szimfonikus költemények létrehozása) után a nagy oratorikus tervek kerültek érdeklődésének homlokterébe (*Szent Erzsébet legendája*, 1862; *Krisztus*, 1866). Ráadásul a *Szent Szaniszló-témának* akadt egy szívós patrónusa: a zeneszerző élettársa, Carolyne Sayn-Wittgenstein hercegnő, aki len-

gyel nemesi családból származott, és nógatta az idővel kedvét vesztő Lisztet a *Szent Szaniszló-oratórium* befejezésére. Mert Liszt a mű írása közben elvesztette lendületét, s ennek vélhetően a szöveggényv volt az oka. A torzóként fennmaradt oratórium rekonstruált tételeinek közreadója, Paul Munson a legelső librettista, Lucjan Siemieński 1869-ben befejezett szöveggényve után még öt további librettistát említ – Liszt igényeinek egyikük munkája sem felelt meg teljesen. Végül Karl Erdmann Edler 1880-ban elkészült szöveggényve már arra inspirálta a zeneszerzőt, hogy újra foglalkozzék a *Szent Erzsébet legenda* párdarabjának szánt mű megalkotásával, de Liszt megromlott egészsége miatt a *Szent Szaniszló-oratórium* csak torzóként – az életmű legkevésbé ismert darabjaként – maradhatott az utókorra.

Magyarországon tudtommal mindaddig nem játszották. Most az évforduló ráirányította az érdeklődés reflektorfényét. Strausz Kálmán vezényletével a Honvéd Férfikar, a Budapesti Stúdió Kórus, az Óbudai Danubia Zenekar, valamint Wiedemann Bernadett, Haja Zsolt és Kovács István megtanulta, a *Fidelio* kiadásában CD-felvételt készített belőle, és lemezbemutató koncerten is megszólaltatta a budai Szent Imre-plébániatemplomban. Mivel nem teljes műről, hanem töredékről van szó, a kompozíció nem vezet végig azon a dramaturgiai íven, amelyet egy hiánytalanul elkészült oratórium lírai és drámai folyamata rajzolna meg. Tizenegy tételt hallunk, ezek között azonban jórészt nincs közvetlen kapcsolat, inkább egymástól elszigetelt mozaikok. Mi derül ki belőlük? Először is az, hogy a *Szent Szaniszló* Liszt feltehetőleg valóban terjedelmes alkotásnak szánta, Nagy Műnek, amely méltó a *Krisztushoz* és

a *Szent Erzsébet legendájához*. Aztán az, hogy miként az említett többi opus, ez a kompozíció is olvasztótégelyként fogad magába különböző műfajokat: nemcsak recitativót, áriát és zenekari közzjátékot, de nemzeti táncot (polonéz), zsolttármegzenésítést (*De profundis*), himnuszt (*Salve Polonia*). Végezetül, hogy a *Szent Szaniszló* nem a „kései Liszt-stílus” homogén képviselője: annál a helyzet itt sokkal bonyolultabb. A kórustételekben ott a gregoriántól örökölt dallamosság, de akadnak mérészen kromatikus, elvont hangvételű szakaszok is, amelyek a XX. századot jósoló Liszt hangján szólnak meg. E két réteghez harmadikként társul a harsány zenekari számok telivér szimfonizmusa. Feltűnő az is, hogy bizonyos pontokon (például a püspökhöz pártfogásért forduló nép és Szaniszló párbeszédét megjelenítő tételekben vagy a *De profundis*-zsolttármegzenésítésben) Liszt milyen finnyásan kerül a népszerű fogalmazást, máskor viszont (például a 2. polonézben) a nagyszabású hatás keltéséhez értő, a közönséget ujjai köré csavaró komponista jut szóhoz. Ha elkészül, a *Szent Szaniszló* jelentős stílári és műfaji ellentmondásoktól feszített, izgalmasan sokrétegű alkotássá vált volna. Ami fennmaradt belőle, egyszerre információ és élmény – a Liszt-bicentenárium egyik marandó nyeresége, hogy most már lemezen is hozzáférhető (az oratórium három tételét Kákonyi Árpád hangszerelte). Strausz Kálmán erős sodrú, gondosan kidolgozott, színgazdag előadást vezényelt, a nagy együttesek jól helytálltak, a három szólista nemkülönben, a máskor mindig kiváló Kovács István intonációs bizonytalankodásai ellenére.

(Liszt: *Szent Szaniszló* – Budai Szent Imre-templom, június 26.)

mi a kotta?

A LENGYEL BECKET

A kormányzó hatalom majd' mindenkor nehezen viseli a nyílt ellenkezést, s bár ennek a figyelemre méltó ellenszervnek riasztó és tetteles példáiért aligha szükségeltetne bebarangolnunk a régmúltat, ezúttal mégis egészen a középkorig lépdeltet vissza minket az e kérdésben is okulásunkra szolgáló aktuális koncertprogram. Merthogy az elkövetkező napok vélhetőleg legizgalmasabb komolyzenei eseménye az a lemezbemutató hangverseny lesz, amelyen a **Honvéd Férfikar és az Óbudai Danubia Zenekar** előadásában, **Strausz Kálmán** vezénylete alatt felcsendül Liszt Ferenc utolsó, befejezetlen oratóriuma, a *Szent Szaniszló* (Villányi úti Szent Imre-templom, június 26., fél nyolc). Liszt életének utolsó tizenkét évében mindegyre visszavisszatért Lengyelország védőszentjének megénekeléséhez. Ebben a fáradozásában pedig komoly segítségére volt az ekkor már magát mindörökké Rómában elfüggönyöző Carolyne Sayn-Wittgenstein hercegnő (képünkön már e korszakában látható), aki azért mindvégig Liszt bizalmas barátnője maradt, s aki, lám, nemcsak a férfi írásos munkáit gondozta (és toldozgatta kéretlen antiszemita kitételekkel), de az említett oratórium librettóján is munkálkodott. S hogy visszatérjünk a fentebb körvonalazott hatalmi önkény és brutális visszatörlesztés témájához: hát az oratórium címalakját, a krakkói Szaniszló

püspököt az oltárnál ölette le 1079-ben II. Boleszláv király, miután a püspök kiközösítette a zsarnoki természetű uralkodót az anyaszentegyházból. A király, akit aligha ezért a tettéért illettek a Bátor jelzővel, ráadásul még meg is csonkítottatta Szaniszló holttestét: kezét-lábát levágatta ugyanis, ahogyan az a felségárulóknak kijárt akkoriban. Szent Szaniszló vértanúsága amúgy erős rokonságot mutat Becket Tamás és

II. Henrik angol király egy kurta évszázaddal későbbi összeecsapásával, ahol egykor ugyancsak rendezett viszonyban álló ellenfelek mérték össze az erejüket az egyház és az uralkodó jogainak tárgyában, s ahol úgyszintén egy templomi gyilkosság szakasztotta meg – merőben átmeneti jelleggel – a világi főhatalom kérdéséről folytatott elvi vitát.

A héten egyebekben a **Liszt Ferenc Kamarazenekar** Mozart-slágerszámokból összeállított nyáresti hangversenye követel említést a fővárosi felhozatalból (Kiscelli Múzeum, június 27., nyolc óra), valamint a **MÁV Szimfonikus Zenekar** kastélykoncertje a Nemzeti Múzeum mögül – Mendelssohn *Oktettjéről* Dvořák „Amerikai” vonósnégyeséig ívelő programmal (Festetics-palota, június 26., hat óra).

S ha már az előző bekezdésben kétszer is múzeumot említettünk, hát péntek éjjel újra a Múzeumok éjszakáját járjuk. Június 24-én tehát ki ne hagyjuk valamiképpen a Liszt-érdekű tárlatokat az éjszakai kultúrkörből: a Liszt Emlékmúzeumban *Liszt és a „czigány zene”* viszonyrendszeréről, míg az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárában a *Rákóczi-indulóról* vehetünk észbe új információkat. S ha netán mégsem a Múzeumok éjszakáján, valamelyik nyári napon okvetlenül!

vasárnap
június 26.

11.00 CSIPKERŐZSIKA
Mese az alvó szépségről a veszprémi Kabóca Bábszínház előadásában a Telecom Gyerekszigeten. Az-tán egész nap játék.
(Szabadtéri Színpad, Bp. III., hajógyári sziget)

20.00 FENYŐ MIKLÓS – KONCERT
Egy régi modoros Óbudán újraéleszti a rakendrollt.
(Bp. III., Fő tér)

20.30 A HATTYÚ
Az Új Színház vendégjátéka Molnár Ferencből, Szinetár Miklós rendezésében a Kőszegi Várszínház 2011 műsorán.
(Brenner János Közösségi Ház, Kőszeg, Kelcz-Adelffy u. 6.)

20.00 GRENMA, REFLECTED, KÖTELEZŐ KÖZHELYEK, NON-VERSE – KONCERT
Hazai softcore punkzenészek bozult szövegekkel + pogó.

(Dürer kert, Bp. XIV., Ajtósi Dürer sor 19–21.)

20.30 AZIL5 – KONCERT

Szerbiai rockzene az Antropos.hu buliján.
(Columbus Jazzklub, Columbus hajó, Bp. V., Vigadó tér 4.)

20.30 A NYOMORULTAK
Börtöntársadalmi musical a Kecskeméti Katona József Színház előadásában a Budapesti Nyári Fesztiválon.
(Bp., Margitsziget, Szabadtéri Színpad)

hétfő
június 27.

Fraktálbuborékok, buborékfraktálok, mandalafilling magas fokon. Braun András kiállítása július 14-ig látható.
(Neon Galéria, Bp. VI., Nagymező u. 47. 2. emelet)

19.00 ROMANTIKUS DAL- ÉS ÁRIAEST
Offenbach, Mozart, Liszt, Schubert, Verdi és Wagner Hertelendy Rita, Kovács Zsuzsanna, Kárpáti Attila és Pálincás Péter előadásában.
(Alexandra Könyvesház, Bp. V., Nyugati tér 7.)

19.00 HATEBREED, DEATH BY STEREO, THE LAST CHARGE – KONCERT

Hardcore és metál Connecticuttól Budapestig.
(Dürer kert, Bp. XIV., Ajtósi Dürer sor 19–21.)

20.00 BÉLGA-KONCERT
Esztrád nemzeti hiphop a leendő piros-fehér-zöld pardonban.
(Zöld Pardon, Bp. XI., Petőfi hid budai hídfő)

20.30 A DOKTOR ÚR
Molnár Ferenc-bohózat a Turay Ida Színház előadásában a Debreceni Nyári Színházi Estéken.
(Kölcsy Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen, Péterfia u. 1–7.)

21.00 POLIGAMY
A Kobuci mozi sorozatban Orosz

HetiVálasz | XI. ÉVFOLYAM, 27. SZÁM
2011. július 7.

zene

Fülfirka – Devich Márton rovata
| kultura@hetivalasz.hu

Szent Szaniszló ajándékba

Magyarország átadta az uniós elnöki stafétabotot Lengyelországnak. Programok kavalkádja mellett az ezeréves lengyel–magyar „testvériség” jegyében szimbolikus jelentőségű gesztusok kísérték az eseményt: a lengyelek például nekünk ajándékozták legfontosabb nemzeti kegytárgyuk, a Jasna Góra-i Fekete Madonna másolatát. De legalább ekkora ajándéknak tekinthető a mi részünkről az a különleges hanglemez, amelyen Liszt Ferenc befejezetlenül hagyott, töredékesen is grandiózus (több mint 90 perces), lengyel témájú oratóriuma, a *Szent Szaniszló* hallható – világpremierként. A CD-t a Fidelio Média jelentette meg az elnökség átadására időzítve. Szomorú, hogy bár a lengyel nagykövetség és a Lengyel Intézet is támogatta a felvétel kiadását, a magyar kultúrpolitika nem látott benne fantáziát, így a június 26-i lemezbemutató koncert nem válhatott a Liszt-év hivatalos programjává. Pedig az ismeretlen Szent Szaniszló oratórium „felfedezése” zenetörténeti „bravúr”, a legjobbkor. Lenyűgöző, mélyre ható Liszt-muzsikára csodálkozhatunk rá,

amely eddig érthetetlenül maradt fiókban. (Közreadásában Paul Munson amerikai zenetudós vállalt fontos szerepet.) Reméljük, hogy hamarosan Lengyelországban is eladják.

Szaniszló Lengyelország első védőszentje, aki 1072-ben lett Krakkó püspöke, és aki II. (Merész) Boleszláv királyt – kicsapongásai és zsarnoksága miatt – kiátkozta az egyházból. A dühödt uralkodó a Szent Mihály-templom oltáránál ölte meg Szaniszlót. Mint felségárulót megcsonkították, kezét-lábát levágták,

de végtagjai isteni csoda folytán újra összehozták. IV. Ince pápa avatta szentté 1253-ban.

Az idős Liszt a legenda megzenésítésével valószínűleg kedveskedni akart az életében meghatározó szerepet betöltő, lengyel származású *Carolyn von Sayn-Wittgenstein* hercegnének. Az oratórium komponálása végigkísérte utolsó 17 esztendejét. Körülbelül a mű felével készült el. Három tétel csak zongoraletétben maradt fenn, ezeket most *Kákonyi Árpád* hangszerelte meg. A Szent Szaniszlót, amelyben felcsendül a lengyel himnusz dallama is, a Honvéd Férfikar, a Budapesti Stúdió Kórus és az Óbudai Danubia Zenekar keltette életre *Strausz Kálmán* vezényletével. (A Fidelio dupla albumán Liszt *Requiemje* társult mellé.)

Monumentális zenemű találatot kapott egy lengyel szentről, egy kétszáz éve született, világszerte ünnepelt magyar zeneszerző tollából – ez önmagában szenzáció, ráadásul egy mindkét ország számára fontos pillanatban. Van ennél európaibb történet? Szébb ajándék Lengyelországnak? ■

Angyalföldi pálmafák

SOMOGYI MARCELL | kultura@hetivalasz.hu

Budapest legújabb koncerthelyszínén, az impozáns RaM Colosseumban lép először a magyar közönség elé a latin zene élő legendája, a nagy „interpretátor”, *Sérgio Mendes*. Ő az a zongorista-zeneszerző, aki éppúgy zseniálisan, teljesen egyéni felfogásban játssza *João Gilberto* szerzeményeit, mint a *Fool on the Hill*t a *Beatle*től, aki egyaránt „dzsemmelt” *Sinatrával*, *Jovanottival* vagy a világhírű magyar dzsesszgitárossal, *Szabó Gáborral*. Zenélt *Nixonnak* és *Reagannek* (akiről a múlt hét óta már tudjuk, hogy neki köszönhetjük a szabadságunkat), sőt ő ír-

ta az 1984-es Los Angeles-i olimpia hivatalos dalát is. Néhány éve derült ki, hogy slágerei közt – a komponista nevének titokban tartásával – a világklasszis focista, *Pelé* szerzeményeit is sikerre vitte.

Pályája az ötvenes évek Rio de Janeirójának zenei aranykorából ivelt fel, már tizenöt évesen mulatókban játszott, de a brazil junta 1964-es hatalomátvétele után az Egyesült Államokba költözött. Első nagy sikerét – Brasil '66 nevű zenekarával közösen – a *Mas Que Nada* című számmal aratta. A dal annyira összehozta Mendes nevével, hogy mindenki az ő szerzeményének hiszi, pedig zenészbárátja, *Jorge Ben* írta – viszont a mai na-

pig slágernek számít, hiszen 2006-ban az immár Grammy-díjas mester a Black Eyed Peas tagjaival készítette el legfrissebb feldolgozását.

A 2010-ben megjelent *Bom Tempo* albumon az autentikus zenei gyökerekhez nyúlt vissza: afrobrasil ritmusok, samba és számos klasszikus brazil dal feldolgozása került fel a lemezre, de Mendes ezzel együtt semmit nem veszített szokott frissességéből: könnyű kézzel ötvözi funky- és hiphopelemekkel a jó öreg bossa novát, sőt szerzeményei a legújabb 3D-s rajzfilmsikerben, a *Rióban* is hallhatók. A hetvenéves zenész ma is kirobbanó formában van, minden koncertje hatalmas show: a valódi karneváli hangulat a XIII. kerületben, július 7-én este is garantált. ■